

Список бібліографічних посилань

1. Уткин М. С. Особенности расследования и предупреждения хищений в потребительской кооперации. Свердловск : Изд-во Свердловск. юрид. ин-та, 1975. 258 с.
2. Криміналістика : підручник : у 2 т. / за ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової. Харків, 2018. Т. 2. 312 с.
3. Савченко А. В., Вартилицька І. А., Кісліук Є. М. Кваліфікація окремих видів злочинів : підручник. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 308 с.
4. Статистична інформація за 2019 рік // Генеральна прокуратура України : офіц. сайт. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html> (дата звернення: 02.04.2021).

Одержано 19.04.2021

УДК 343:131

Олег Васильович БЛИЩИК,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕВТРУЧАННЯ У ПРИВАТНЕ ЖИТТЯ ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У відповідності до Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015 [1], Україна захищатиме свої фундаментальні цінності, визначені Конституцією та законами України, незалежність, територіальну цілісність і суверенітет, гідність, демократію, людину, її права і свободи, верховенство права, забезпечення добробуту, мир та безпеку. Однією із цілей Стратегії є утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу. Звісно, що неабияке значення даний напрям діяльності має і для сфери кримінального процесу, завдання його розкриваються у двох основних площинах: з однієї сторони – це захист особи та суспільства, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників провадження, а з іншої – забезпечення проведення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду справи по суті.

Крім того, актуальність та важливість цього питання зумовлена тим, що активізація соціальних і політичних процесів, з якими стали пов'язувати світ на початку XXI століть, суттєво вплинули на реформування національного законодавства нашої країни. Знаковою подією у цьому напрямі стало прийняття у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України. Водночас практика реалізації його положень виявила певне коло проблем, які не дозволяють у повній мірі забезпечити захист прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному провадженні. А події останнього часу засвідчили про незворотне прагнення українського народу до побудови правової та демократичної держави, в якій гарантуються та забезпечуються права і свободи людини. Зазначене зумовлює необхідність вдосконалення діяльності правоохоронних органів і суду щодо забезпечення прав і свобод особи, створення дієвого механізму їх захисту, а також вирішення системних проблем у сфері кримінального судочинства.

Зважаючи на запровадження до чинного КПК України значної кількості новел, виникає нагальна потреба реального захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також посилення ефективності всієї системи кримінальної юстиції. Важливість нововведень проявляється не лише у декларативній імплементації нових інститутів у кримінальну процесуальну діяльність, але і в приведенні їх відповідно до міжнародно-правових стандартів захисту прав, свобод та законних інтересів особи у кримінальному процесі. Не виключенням із цього є й необхідність переосмислення законодавчих гарантій невторчання у приватне життя особи у кримінальному провадженні, і, насамперед, з точки зору їх кореляції з міжнародними гарантіями забезпечення цього права. Наукове дослідження окресленого питання також актуалізується у зв'язку із законодавчою вимогою щодо застосування під час кримінального провадження практики Європейського суду з прав людини.

Як визначається у науковій літературі, засада (принцип) – це: 1) основне, вихідне положення теорії, вчення, науки, світогляду тощо; 2) внутрішні переконання людини, практичні, моральні й теоретичні основи, якими вона керується в житті й діяльності [2]; 3) вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права тощо [3].

Узагальнивши всі підходи, викладені в джерелах довідково-енциклопедичного характеру до визначення «принцип», Ю. Ю. Пустовіт зазначив, що цей термін є загальним поняттям, яке має чотири основні

значення: 1) є визначальним, основним положенням, з якого беруть початок інші явища і базуються на ньому; 2) визначає напрями науки, вчення, концепції, теорії; 3) обумовлює світогляд людини та її дії відповідно до цього світогляду; 4) лежить в основі регулювання дії технічних і соціальних механізмів. Ці значення терміна «принцип» не є абстрагованими одне від одного, а пов'язаними між собою. Вони взаємодоповнюють одне одного. Кожний окремих принцип володіє цією тріадою значень (наприклад, принцип верховенства права є принципом правової держави і одночасно принципом наукової концепції правової держави, принципом механізму її функціонування та принципом правосвідомості громадян такої держави) [4, с. 89].

Згідно норм ст. 32 Конституції України, «ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини». Як бачимо, наведена конституційна вимога не є абсолютною, і за певних умов законодавець передбачає можливість обмеження щодо невтручання у приватне життя особи. Таке виключення узгоджується з положеннями пункту 2 статті 29 Загальної декларації прав людини 1948 року, де визначено, що «при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві». Можливість законного обмеження зазначеного права знаходимо й в ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, в якій закріплено, що «органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб». Тому не випадково законодавець в ст. 182 КК України передбачив кримінальну відповідальність за порушення недоторканності приватного життя, зокрема за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконну зміну такої інформації.

Засада невтручання у приватне життя безпосередньо деталізується в положеннях ст. 15 КПК України. Формулюючи цю засаду, законодавець виходить з того, що кожна людина унікальна, індивідуальна, є суб'єктом великої кількості неформальних зв'язків, носієм приватних інтересів, що є її особистою справою. Держава надає можливості особі контролювати інформацію про себе, про членів своєї сім'ї та родину, не допускати розголошення відомостей особистого, сімейного характеру, а в разі необхідності припинити розголос небажаної інформації, тобто певною мірою бути незалежною щодо інших людей, їх колективів, суспільства і держави загалом [5, с. 115]. В цьому контексті важливим є те, що збір персональних даних у цілях поліції повинен обмежуватися тією мірою, якою необхідно для відвернення реальної небезпеки чи припинення кримінального правопорушення особливого характеру. Будь-який виняток з цього положення повинен бути предметом спеціального національного законодавства [6]. Тож, дізнавач, слідчий, прокурор або за їх письмовим доручення співробітники оперативних підрозділів мають збирати лише ті фактичні дані та відомості, що безпосередньо стосуються конкретного кримінального провадження. При цьому, спираючись на ч. 2 ст. 222 КПК України, «слідчий, прокурор обов'язково має попереджувати осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом». Звісно, що попереджувати про необхідність не розголошувати відомості досудового розслідування також зобов'язані дізнавач та співробітник оперативного підрозділу, оскільки у відповідності до статей 40-1, 41 вони користуються повноваженнями слідчого. На практиці деякі слідчі навіть складають окремий протокол про не розголошення відомостей досудового розслідування. Однак, на наш погляд, із метою економії матеріальних ресурсів більш раціонально це робити в протоколі проведення відповідної процесуальної дії.

Список бібліографічних посилань

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287/2015 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 20.04.2021).

2. Українська Радянська Енциклопедія : у 17 т. / гол. ред. М. П. Бажан. Київ : Голов. ред. УРЕ АН УРСР, 1959. Т. 1: А-Богунці. 800 с.

3. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 1. 754 с.

4. Пустовіт Ю. Ю. Визначення поняття «принципи» у фінансовому праві України. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*. 2013. № 2 (61). С. 88–94.

5. Назаров В. В. Засада невтручання у приватне життя як засіб для захисту особи у кримінальному провадженні. *Юридичний вісник*. 2012. № 3 (24). С. 114–118.

6. Рекомендація № R(87)15 Комітету Міністрів державам-членам, що регулює використання персональних даних у секторі поліції (Схвалено Комітетом Міністрів 17 вересня 1987 на 410-й зустрічі заступників Міністрів) // Кафедра кибермира : сайт. URL: http://cyberpeace.org.ua/files/-rekomendacia_km_radi_evropi_sodo_vikoristanna_personal_nih_danih_sektori_policii.pdf (дата звернення: 20.04.2021).

Одержано 25.04.2021

УДК 343.985:343.346:343.71:343.9.02

Олександр Володимирович БОГАТИКОВ,

здобувач Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

ЩОДО ПРОБЛЕМ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННИХ ЗАВОЛОДІНЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ

Незаконне заволодіння транспортними засобами як різновид кримінального бізнесу завдяки своїй прибутковості майже не поступається незаконному обігу наркотиків і торгівлі зброєю [1, с. 5]. Такий вид злочинності є основним фактором підвищення стурбованості населення за збереження майна, яке належить їм на праві власності. Не менш важливо, що потерпілому, дуже часто, складно або навіть неможливо відновити втрачений у результаті злочинного посягання автомобіль [2, с. 322].

На сьогодні в Україні починаючи з 2020 р., найбільш затребувані у викрадачів транспортних засобів, є Toyota, – це майже кожний п'ятий автомобіль. Спроб викрадення цього японського авто зафіксовано аж 21% від загальної кількості. На другому місці по перевагах викрадень - автомобілі моделі BMW. На них здійснювали замах в 19% випадків. На третьому місці представник німецького